Granadina e is 13 bandidus (Furriada In Campidanesu De Daniela Masia)

Ddu iat una bia unu pobiddu chi teniat una mulleri bella meda. Is dus non teniant fillus. Sa fèmina, chi teniat fama de essi una stria est a nai una coga, possediat un'ispigru màgicu, a su cali ogni die pediat: «Ispigru miu insaras, si non deu, cali àtera bellesa ddu at a su mundu?». «Nemus» rispondiat s'ispigru. Una die sa fèmina si fiat agatada prìngia e a pustis de noi mesis iat ispringiau una pipia bella comenti a niuscun'àtera a suba de sa terra. Fiat sucèdiu aici chi, finidu supartu, sa fèmina si fiat acostada a s'ispigru pro ddi pedì: «Ispigru miu insaras, si non deu, cali àtera bellesa ddu at a su mundu?». «Granadina» iat rispòndidu s'ispigru. Ca custu fiat su nàmini de sa pipia chi fiat bella meda, finas prus de sa mama, sa cali però non podiat poderai su fatu chi sa filla essi mellus de issa. Ma ogni bia chi domandaiat a s'ispigru chini essi sa prus bella, custu ddi respundiat semper su nònimini de Granadina. Una die iat decìdiu de tzerriai unu tzaracu, su prus fideli, a su cali iat naradu sena deretu: «Ascurta·mi beni ca as a depi respundi a un'òrdini miu sena stentamentus.S'in casu tui ti refudas de obedessi, insaras t'apu a fàiri(fai) bocì». «Ita potzu fàiri(fai), sennora?» iat pediu cìrdinu su tzaracu. «Depis bocì a Granadina» iat fatu sa fèmina cun tonu gravi e firmu. «E Comenti at essi?». «Nara·ddi chi dda portas a fàiri(fai) una passillada in carrùciu. Una bia chi s'eis a agatai in mesu de su sartu, a largu de ogus e origas indiscretus dd'as a bocì». «A is òrdinis. Ma...» iat fatu issu. «Càstia!» iat nau ancora sa fèmina, chi deretu a pustis iat aciuntu: «Comenti proa de sa morti acontèssia m'as a depi botì unu didixeddu e una butilla de sànguini. Nara·mi immoi». «Ma comenti apu a fàiri(fai) a dda cumbinci a benni cun megus? Issa tenit oramai prus de oto annus e no est tonta de seguru. E iscit chi issa, sennora mia, est invidiosa de sa bellesa sua». «Afaris tuus. O issa morit, opuru as a morri tui!» iat acabau sa meri imbiendi su tzaracu. Fiat istadu aici chi s'òmini iat preparau su carrotza o carrùciu e iat cumbintu sa sa pipiedda a artziare cun issu. Una bia chi su palatzu fiat oramai a a tesu e fiant trotoxaus de sa vegetatzioni, Granadina iat castiadu s'òmini e l'iat pediu: «Mama mia t'at ordinadu de m'bocì, berus? Insaras boci·mi e dd'acabaus aici!». «No» iat rispòndiu su tzaracu, chi deretu a pustis iat aciuntu: «Andaus petzi a fàiri(fai) unu giru». Lòmpius acanta de unu padente(buscu), s'òmini iat fatu cabai sa pipia, sa cali, castiende·si a a giru, iat narau cun fortza: «Ajò,! Boci·mi, tgiai ddu sciu». Ma s'òmini pariat dudosu. Duncas dd'iat pediu ancora: «Ma poita non ti movis a acuntentai su disìgiu de mama mia?». S'òmini iat castiadu in is ogus sa piciochedda bella chi assimillat a una jana e iat narau: «Non tèngiu su coràgiu!». Duncas, boghendi una seguri e una butilledda de imbidriu de su sa sporta, iat aciuntu: «Cara una cosa: pòngiat su didu prus piticu a suba de custa pedra chi aici si ddu segu e cun su sànguini chi ndi bogat apu a prenai custu buttilledda. Custu sa mama at a crei chi issa siat morta di a veras e s'at a apasigai». Sena dubitai, Granadina iat postu su didu pitieddeddu a suba de sa pedra. Cun unu corpu sicu s'òmini ddi l'iat segau, prenendi in presse sa butilledda chi si fiat fata ruja luegus.Iimpressi, dd'iat curau e dd'iat fascadu sa manu, duncas

dd’iat narau carignendi·ddi is pius: «Issa istit innoi, a su seguru. In fundu a cudda caminera in cuddae ddu at una pinnetta ue s'at a pòdere cuai Deu dd’at apu a bitì cosa de papai dogna die. Ma atentzionit». «Andat beni» iat rispòndiu sa pipia istringendi·si sa manu doloranti e castiendi su tzaracu s'istesiai in carrotza cun su didu suu e unu pagu de su sànguini ruju suu. Una bia torradu a palatzu, sa fèmina pregonatt a s'òmini si essi acumpriu a su doveri suu. «Certu sennora. S'òrdini suu est istadu esecutau. Comenti sinnu de morti de sa piciochedda dd’at apu bitiu su didixeddu e sa butilledda cun su sànguini. Càstidit puru». «Òtimu! Ses istau bonu meda. Pro custu sa vida tua at a bènneri(benni) risparmiada. Immoi andadi·nci». Prexada pro sa nova sa prus terribili, sa fèmina iat andata de pressi a s'ispigru e, sena perdi mancu unu segundu de tempus, iat pediu: «Ispigru miu insaras, si non deu, cali àtera bellesa ddu at a su mundu?». «Granadina» iat rispòndiu s'ispigru màgicu.

«Comenti Granadina?» gridat issa trassida. «Ma est morta cudda! Comenti est possìbili chi su sprigu sigat a nai chi est ancora issa sa prus bella? Fortzis su tzaracu m'at traitu! Insaras ldd’apu a agatai deu e pro issa non ddu at a àeri)ai) prus iscampu». Su tempus fiat passau. Su serbidori comenti iat promissu ddi portata sa piciochedda cosa su de si papai dogna die. Fiat istadu aici chi fiant passaus unus àterus oto annus. Sa pipia si fiat fata manna, poderendi sa bellesa originària sua: sa cara bianca comenti a sa nie e is càvanus arrùbius comenti a is pibioni de s’arenada de sa cali iat pigadu su nòmini. Una die Granadina iat decìdiu de fàiri(fai) unu giru pro su padente. Straca de abarrai in sa pinneta sua, iat pigadu a caminai. Caminat caminat isballiat sa strada po torrau in segus e iat cumentzau a girai in su padenti(buscu)fintzas a candu iat biu una domu. Cun passu lestru si fiat acostada a s'abitatzioni, de sa canna de sa ziminea ndi bessiat unu fumu bellu de fogu allutu. Tzocheddat a s’enna ma non dd’at iat abertu nisciunuss. Iat giradu sa maniglia: su liminàrgiu fiat abertu e fiat intrada. In sa sala nci fiat una mesa longa apariciada cun treixi postus: treixi pratos, treixi paninus e treixi butillas. In coxina, in ui su fogu fiat sintzillu meda, nci fiat unu schidoni cun unu cantu mannu de petza chi fiat arrustendi. Curiosa, iat cumintzau a girai pro sa domu ma non iat agatadu nemus. Fintzas aposentu mannu de letu, cun treixi letus, fiat buidu. Aici si fiat posta a sciauai e a pònni in òrdini, ca sa domu fiat bruta e in disordinada. Ca no iat ancora papau, iat decìdiu de segai unu cantu de petza de su schidoni. Duncas iat pigadu un’uncueddu de pani de ogni paninu a suba de sa mesa e unu gutiu de binu de dogna butilla. Cun sa brenti prena dd’est cabadu sonnu si crocat a intru de unu letu.

Fiant arribbau treixi òminis. Si trataiat de una banda de bandidus chi biviant in sa domu. Intrendi, iant agatadu totu pulidu e su prangiu prontu. Ma non iant fatu pensau meda a su fatu, si nono ca si fiant agataus che de is butillas de su binu ndi mancat una pagheddu e un’uncueddu de pani de dogna. «Calicunu est intrau in domu nostra» iat narau unu. «Nchi depit essi calicunu pilloni dispetosu» iat rispòndidu unu segundu. «Ddu depeus cassai!» iat fatu unu àteru. «Cras, calicunu depit abarrai a

fàiri(fai) sa guàrdia» iat aciuntu su bator unu. «Apu a abarraideu!» iat scramiau unu àteru ancora. Iant papau e fiant andadus a su letu, sena s’acatai de sa presèntzia de sa piciochedda strantaxa suta de unu de letu issoru. S'incras iant mòvidu totus francu unu chi si fiat postu a foras de s’enna, creendi chi su ladru pilloni arribbaret de su padente(buscu). Granadina si fiat scidada e iat fatu pròpiu su chi iat fatu sa die in antis. Is bandidus fiant torradus a domu e s'acatant chi totu fiat pulidu e chi mancaiat unu pagu de pràngiu e unu pagu de binu, ancora. «Ses un'isentu!» iat fatu su primu girende·si a su guardianu. «Ma ti parrit su modu de fàiri(fai) sa guàrdia!» iat aciuntu unu àteru. «T'ant frigadu comenti a macu!» fiat istadu su cummentu de is unos àteros compares. «Cras apu a abarrai deu» fiat istadu sa concrusioni de unu de sa banda. S'incras fiat capitada sa pròpiu cosa uguali cosa de is dies precedentis. «Fintzas tui ses un'isentu!» iat narau su primu. «Ma deu no apu biu intranu a nisciunus. So abarrau a foras de s’enna totu sa die ma non s'est presentau nemus: ne òmini ne animali» fiat istada sa risposta de su bandidu abarrau a fàiri(fai) sa guàrdia.

«Insaras nche depit essi calicunu in domu» iat aciuntu su tres unu. «Fadeus aici: cras apu a abbarrai deu» iat naradu su prus antzianu e espertu de sa banda. E aici, a diferèntzia de is unus àterus, su bandidu espertu iat decìdiu de abbarrai in domu. Luegus, de suta unu de is letus, iat bidu bessì a Granadina, abarrendi trassiu pro sa bellesa sua. «Pro praxeri, non mi bòciat» iat scramiau sa piciochedda de is càvanos rujos arrùbiu e safaci bianca. S'òmini dd'iat castiada e issa pigat a ddi contai totu s'istòria sua. «No apessamente·i·sti» dd'iat incorada su bandidu. Duncas, carignendiddi is pius nieddu, iat narau: «Tui as a essi tratada comenti a si tratat una sorri. Ti dd garanto deu, chi sunt su prus bèciu e fintzas su prus sàbiu, e totus is àterus dant reta a mimi. su momentu fai su chi fai dogna die. Nointames, no bessast de custa domu ca mama tua ti diat pòdiri agatai e t'bocì sena piedadi. Difatis, creu etotu chi issa isciat chi tui ses ancora bia». Sa piciochedda iat postu in òrdini e iat preparau sa petza, duncas iat papau e si fiat corcada suta de unu de is letus. «Apu caturadu su pilloni. Fiat intro comenti a pensau» iat contadu su bandidu bèciu a su restu de sa banda. Posca, pighendi unu crucifissu grussu chi istaiat apicadu a unu de is murus biancus, iat narau a issus: «Immoi giurade a suba de custa imàgine sacra de Cristu in cruxi chi ais a obedessi a su chi stau pro si nai». «De acòrdiu» iant rispòndiu in coro is àteros dòxi, basendi su crucifissu. «Non de pilloni si tratat, made una piciochedda bella» iat annuntziadu su bèciu intru s'ispantu de is comparis, a is calis iat contau totu s'istòria. Duncas, deretu a pustis, iat aciuntu: «Immoi bois ais giuradu a suba de custu crucifissu chi dd’ais a tratai comenti a una sorri, dd'ais a amparai e non dd’at ais a tocai mai unu pilu». «De acòrdiu» iant rispòndiu ancora is òminis basendi cun fortza sa cruxi. Su capu iat tzerriau sa piciochedda chi pronta fiat essida de s'aposentu de letu. Is bandidus, in dda bì, fiant abarraus spantaus meda de bellesa, tantu chi, totus in coro, iant suspiradu: «Ermosa! Galana!». Fiat istadu fàcili a ddi bolit beni a cudda sorri achirida, tantu fiat bella cantu fiat bona. Pro manifestai is sentimentus issoro, is bandidus ddi

bitiant bestiris pregiadus e prendas pretziosas, e non ddi fadiant mai mancai nudda. Candu su tzaracu dd'iat bitiu sa cosa de papai non dd'iat agatada, e iat opensau chi esserit istada sbranada de calicunu grustu de animalis ferocis, iat prantu e iat pregadu pro s'ànima sua. Passadu unu pagu de tempus a pustis de is bandidus iant decìdiu de portai a Granadina a una de is prus grandu festas de su campu de totu s'ìsula. «bistius cun bestidus is prus bellus chi innoi acanta ddu a àiri festa manna. Nois Immoi besseus ma eus a torrai a ti pigai prus tardu cun is caddus». Sa piciochedda iat cumintzadu a si bestiri. Pro sa cuntentesa iat abertu totu is ventanas e si fiat incraradu a suba de sa campagna pro respirais'àera alligra de sa die de festa. Totu in unu, una fèmina bècia, chi bendiat sabatas ricamadas de oro, si fiat acurtziada a sa domu, tzerriendi sa bella piciochedda. «prenda de coro — dd'iat narau — misuraiti·ddas custas sabatas doradas: cun custa as a essi sa prus bella de sa festa». Sa piciochedda, radiosa e digiosa, ponendi auna parti ogni difidèntzia, si fiat acostada a sa bècia, pessende chi fessit unu de is cummertciantis de is festa, comenti a is bendidoris de carapigna de Aritzu e is de torroni de Tonara, o comenti a is cummerciantes de aràngiu de Miris e is de mugheddus chi benint de Crabas. Insaras, sa piciochedda iat pigadu una sabata dorada e si dd'iat posta in su pee. Pro un'iscuta dd'at mancadu su respiru. Cun totu sa fortza chi iat pigada s'àtera, si dda ponit e nci arruit dismajada aterra. Sa bècia, chi unus àterus non fiat si non sa mama travestida, si nci fiat andada totu in pressi, lassendi a Granadina frima a suba de sa terra frida. Aici dd'ant agatada is trèxi bandidus candu fiant andadus a dda pigai pro dda portai a sa grandu festa. Su prus bèciu si fiat acostadu a su corpus fridi e sena esitatzione iat dadu sa trista cunfirma a is àterus òminis. Granadina fiat morta. Totus si fiant postus a pprangi e, sena aspetai unu minutu de prus, iant cumintzau a ddi fairi unu baullu de linna, cun su una lastra de imbidriu. Una bia chi su corpus semper prus biancu de Granadina fiat istadu postu a suba de su fundu, iant serradu sa bara cun su bidru e dd'iant posta de in antis s'enna de domu issoro. Una die, a in antis etotu de is bandidus, fiat cabau su fillu de su rei. Su prìncipe, bidendi sa piciochedda in sa bara, si ndi fiat amorau. Aici dd'iat postu in carrotza e dd'iat portada a palatzu. Iat mutidu unu tzaracu e dd'iat ordinau de fàiri(fai) bitì su baullu in s'aposentu suu e de no ddu nai a nemus, mancu a su rei e a sa regina. Essiat sceti po papai, ca passait totu su tempus suu a costas de sa piciochedda morta. Sa reina, incuriosita de su cumportamentu de su fillu, iat pessadu de andai a castiai in sa aposentu de issu pro cumprendi cali segretu cuat. Aende·si procurada sa crai, iat aprofitau de unu momentu de ausèntzia de su giòvanu e intat a intru. Su spantu mannu dd'iat pigau a su de bì sa piciochedda bella meda. Si ndi fiat abista de is scrapitas doradas chi potada me in is peis, e ndi dd'iat bogada una. A Granadina fiat torrau su respiru. Duncas ndi dd'iat bogada s'àtera puru. E sa piciochedda fiat torradu a a bivi, sighendi a drommì. In cussu momentu etotu su prìncipi fiat torrau in s'aposentu suu. «Mama, pota seis intrada e ais abertu?». «bolia bì unu poita bessis aici pagu de s'aposentu tuu. Immoi apu cumprèndiu. Duncas iat ammustradu a su fillu is sabatas e is pees spollaus de sa giòvana, narende·ddi

de s'acostai a su coro suu chi, luegus, fiat torradu funtzionai. «ollu chi tui dda cojstit» iat narau ancora sa soberana. Fiat istadu aici chi fiat istadu organizadu sa coja intre sa cuntentesa e s'alligria de is isposus, de is afetus issoro e de sa genti de su regnu. Fintzas is bandidus fiant istadus cumbidadus a sa festa, ca iant tratadu cun amori sa principessa chi de seguru non si fiat ismentigadu de is is fradis, is calis, a pustis de su matrimòniu, fiant abarradu pro semper in su casteddu.